

JAUME SITJÓ, EL SUPOSAT BISBE NIGROMANTIC

Tots aquells que s'han aturat a esbrinar les inquietuds culturals de Joan I, que van des de l'interès per la genealogia pròpia — motiu pel qual escriu a Fr. Jaume Domènech demanant-li que se n'ocupi¹ — fins a les aficions astrològiques que ratllen la nigromància, i passant per les literàries de tota mena, s'han trobat amb el bisbe Sitjó. No, precisament, per una relació directa dels dos personatges, puix que el bisbe morí l'any en què neixia el futur rei, sinó perquè alguns autors moderns els han acostat.

No obstant les dades sobre aquest prelat són tan nebuloses, que hom veu el seu nom sense entreveure el personatge. Les notícies són escasses i imprecises: nom, família, ambient i dedicació astrològica o nigromàntica, han quedat oblidades en la llunyania del temps, i, ni sumades, les que es poden tenir per autèntiques, no vencen el desconeixement gairebé total. Potser el bisbe Sitjó no és sinó un de tants en l'allau de personatges de cinquena categoria que es troben en les mateixes condicions. Però en el seu cas hi ha de per mig l'obra que li ha estat atribuïda i de la qual se n'ha parlat prou per que ella i el seu autor mereixin la detenció d'un moment.

Per a centrar la figura de Jaume Sitjó és útil de reproduir el que en diu Albertí, el qual recull les poques dades conegudes sobre el bisbe:

Gigó, Jaume. — Prelat del segle XIV n. a Valls. Fou nomenat bisbe de Lleida en 1340, com a successor de Ferrer Colom. En 1348 passà a governar la diòcesi de Tortosa, on havia mort el seu predecessor Bernat Oliver. Ell morí en 1351 a Sant Mateu (Maestrat), mentre hi feia la visita pastoral. La veritable forma del seu cognom presenta algunes variants. És molt possible que es digués Sitjó. És autor d'una «Cigo-

¹ Fr. Jaume Domènech, dominicà, fou inquisidor de Mallorca i historiador. Gaudí de la confiança reial de Pere III i de Joan I. Morí en 1384.

nina o art de desfer maleficis». Era protegit de la reina Violant de Bar. Establí un benifet per mantenir tretze estudiants valencs a l'Estudi General de Lleida².

Per començar, doncs, ni el cognom del personatge és segur, i es fa difícil de decidir la seva forma correcta entre les diverses en què es troba escrit: Cigo, Cijo, Sigo, Gigo, Sitjó.

L'interès lingüístic es escàs i escassa la informació recollida sobre el cognom, per a decantar-se cap a una o altra variant³. De totes maneres l'hem d'anomenar d'alguna manera després de recordar tots aquells noms amb els quals ha estat conegut.

Villanueva⁴ anomena el bisbe unes vegades Cijo, com Jeroni Pau, de vegades i d'altres Citjo o Ciyó. «Capa d'en Jacme Cijo, amb lo campo vermeyll et son figurats Adam e Eva en lo capell: forrada de tela vermeylla.» És el mateix nom que es dóna a l'actual riu Ció en un document de restitució de terres a l'església d'Artesa, que féu Lanfranc, abat agereç, que diu «...de meridie in rivo qui dicitur Cijo». La forma Cigó apareix⁵ en 1351 en un «Inventari dels llibres que Bartomeu de Pediatís, canonge, i Joan de Castris, tresorer de la catedral, han rebut (el nom d'aquesta?) dels camarers del difunt bisbe Jaume Cigó». Ruiz Calonge⁶ accepta aquesta forma.

Torres Amat, en el seu diccionari, l'anomena Cijo, Cyo i Cigó, però alfabèticament el situa en la darrera d'aquestes tres formes. Cigó, es troba com cognom d'altres personatges. Al llibre del repartiment de València hi ha P. A. Cigó i Homdedeu Cigó⁷. Per altra banda, l'obra atribuïda al bisbe s'anomena Cigonina, que semblaria derivat de Cigo.

Sigo, una altra de les variants aplicades al cognom, és un nom de persona germànic, que a Catalunya originà Sigolena, Sigalinus, Sigaluand, Sigofredus.

Gigó, també existí o existeix realment. El 6 de març de 1155, Guillem Aimeric donà un hort al monestir de Poblet, en el terme

² *Diccionari Biogràfic*, ALBERTÍ, edit. vol. II (B., 1968), p. 316.

³ Lletre personal de Joan Coromines.

⁴ VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*, IX, p. 245; XVII, p. 14.

⁵ J. RUBIÓ, *La biblioteca capitular de Tortosa*, «Bull. Bibl. Cat.» 5 (1913-1914) 123.

⁶ J. RUIZ CALONGE, *Hist. Lit. Cat.* (B., 1954), p. 125.

⁷ CH. DE TOURTOULON, *Dn. Jaime I*, II (València, 1874), p. 484.

de Tortosa, que l·lindava «versus meridie in honore Guillelmi Cigo, aragonensis»⁸. Però Gigo i Sigo no semblen tenir res que veure lingüísticament.

Els autors de la *España sagrada*⁹ i també Bofarull¹⁰, Puigjaner¹¹, i molts d'altres, li diuen Sitjó. Actualment, a Valls, la casa on es suposa que nasqué el bisbe es coneix per casa Sitjó i així mateix veig escrit el cognom en un arbre genealògic que documenta la família materna de Jaume Sitjó, però que des del punt de vista al qual ens estem referint, té l'inconvenient d'ésser una còpia feta uns trescents anys després de la seva mort.

Encara hi ha la variant Sitgó, en el segell heràldic pertanyent a Bernat Sitgó, guardat, segons Domènech¹², a l'Arxiu Capítular de la Seu d'Urgell.

Tot i fent cas omís de la probable transformació fonètica sofrida pel cognom, cal pensar en la possible transformació gràfica derivada, sovint, de la llatinització dels noms en els documents anteriors al s. xvi. Si el cognom tenia una significació coneguda pel notari o per l'escrivà, la transcripció llatina generalment era correcta, però no passava el mateix amb els cognoms poc usuals, el significat dels quals desconeixien en molts casos, no solament els escriptors sinó els mateixos usufructuaris.

Sembla, per tot el que queda dit, que la forma més correcta, per a designar al bisbe, actualment, és la variant Sitjó.

* * *

De la família de Jaume Sitjó no se'n sap res i crec que les escasses notícies que segueixen, són inèdites.

No sembla haver-hi cap dubte de què va nèixer a Valls. Puigjaner situa la casa del bisbe, tocant l'església de Sant Francesc, on hi havia la de Fuster quan ell escrivia (any 1881), i l'anomena casa En Sitjó. El cognom matern del bisbe es documenta gràcies a una còpia manuscrita del s. xvii, procedent de casa Carbonell,

⁸ *Cartulari de Poblet* (B., 1938), doc. 210.

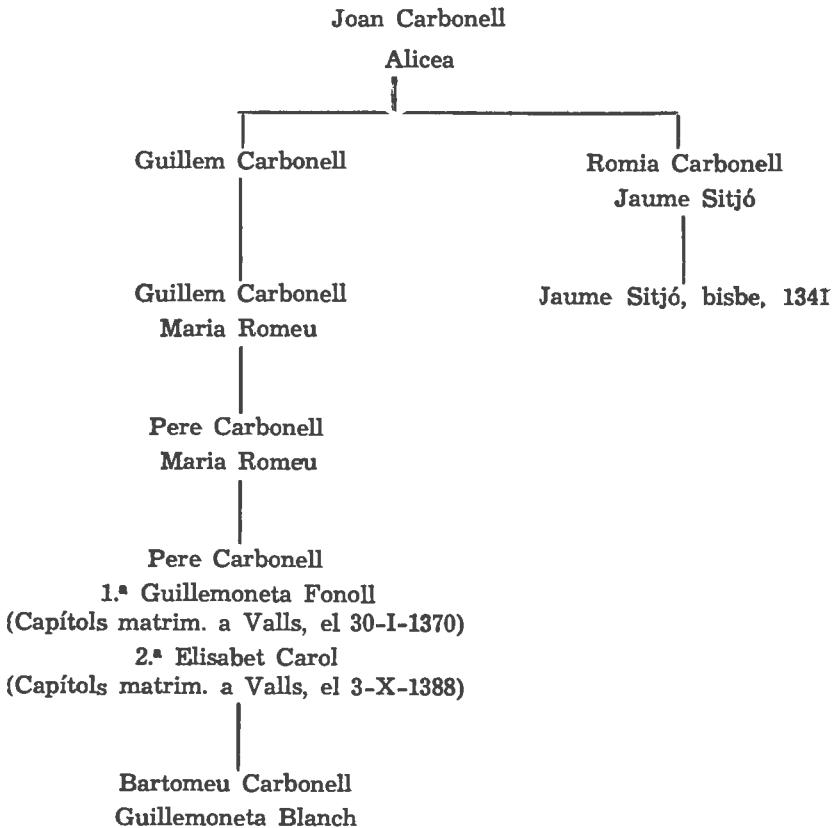
⁹ *España sagrada*, XLVII (M., 1850), p. 49.

¹⁰ P. DE BOFARULL, *Col. Doc. inèd.*, IX, *Hist. de los Condes de Urgel*, I (Barcelona, 1853), p. 228.

¹¹ F. PUIGJANER, *Hist. de la Villa de Valls* (Valls, 1881), 73.

¹² F. DOMÈNECH, *Nobiliari General Català* (B., 1923).

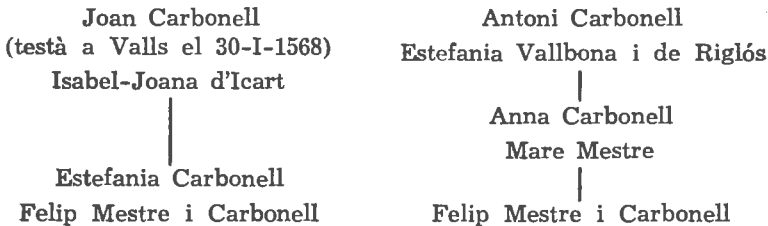
de Valls, d'un arbre genealògic d'aquesta família, que va de les derrereries del s. XIII o començament del s. XIV, fins a mitjans del segle XVI. La genealogia és una línia recta, directa, de Carbonell a Carbonell, fins que s'acaba la successió masculina. Només hi ha una desviació: la que serveix per a incorporar-hi el bisbe, figura important de la família de la qual calia conservar-ne el record. Heus ací la part que importa per a la genealogia de Jaume Sitjó:

La família Carbonell, aquesta família Carbonell, de Valls, puix el cognom es troba per tot Catalunya i en totes les classes socials, era una família de prohoms. Dels Carbonell posteriors als que queden anotats, però descendents seus en línia recta, cal esmentar Bartomeu Carbonell, batlle de Valls en 1454, i Joan Carbonell,

que ho fou en 1562. Jurats de la mateixa vila foren Bartomeu Carbonell (entre 1453 i 1500), Miquel Carbonell (entre les mateixes dates), Joan Carbonell (entre 1501 i 1560) i un altre Joan (entre 1600 i 1650).

Els enllaços dels Carbonell es conclouen amb altres famílies de prohoms de Valls: Romeu (Miquel Romeu, batlle en 1456; Antoni Romeu, jurat, entre 1453-1500); Mestre (Berenguer Mestre, batlle en 1504; Marc, Cosme, Antoni i Joan Mestre jurats entre 1501 i 1600). La família tenia més relleu del que podrien fer suposar aquests càrrecs, o bé anà adquirint importància amb el temps. El darrer Carbonell de l'arbre genealògic esmentat, Joan, es casà amb Isabel-Joana d'Icart, d'una de les cases més significades de la Catalunya del s. XVI, d'acord amb l'esquema següent, que es una continuació interrompuda de l'anterior:

Isabel-Joana d'Icart (que morí en 1640), era filla de Lluís d'Icart, senyor de Torredenbarra i de Castelnovo, batlle general de Catalunya (1521-1522), i d'Isabel. Aquesta darrera era germana de l'arquebisbe de Tarragona Antonio Agustín. En segones núpries Isabel es casà (any 1519) amb Ferran, 2n. duc de Cardona, marquès de Pallars i cavaller del Toisó d'Or, vidu de Francesca Manrique, que morí en 1543. Els germans d'Isabel-Joana d'Icart, foren Anna, muller d'Antic Sarriera (que morí en 1573), Lluís, senyor de Torredenbarra i batlle general de Catalunya, com el seu pare (mort en 1603) i Catarina, muller de Guerau de Queralt, senyor de Santa Coloma.

Aquesta disgregació ens mostra amb quins llinatges emparentava la família materna del bisbe Sitjó. I, encara que havien passat doscents anys del moment en què ell vivia, es pot suposar que la categoria social era similar a la seva època i que no es tracta d'una fita aconseguida sortint d'un nivell gaire inferior. De la relació

directa d'aquesta família Carbonell amb la prelatura, i dels enllaços amb famílies lligades a les altes dignitats eclesiàstiques, ja n'hi ha notícia, justament, des de l'aparició del bisbe Sitjó. La relació potser existia des d'abans però el que és segur es que seguí existint. Valls fou senyoria de l'arquebisbe de Tarragona des de l'any 1408 fins al decret de nova planta i els Carbonell eren importants a Valls.

Encara, en 1667, l'arquebisbe de Tarragona Juan de Espinosa, nomenà Baltasar Carbonell procurador fiscal de la cúria eclesiàstica metropolitana. Entre mig, trobem membres de la família Blanch ocupant canongies a Tarragona i a Guillem Blanch abat de Santes Creus ((1438-1458) i comissari general de l'ordre cistercenca. La muller d'Antoni Carbonell, Estefania Vallbona i de Riglós, era neta de Joan de Riglós, l'executòria de noblesa del qual, concedida per Joan II, fa constar que era germà de Pere d'Urrea, arquebisbe de Tarragona¹³, ic unyada, a més, del germà del gran mestre de Malta Homedes o Omedes. I la de Joan Carbonell, Isabel-Joana, era germana de l'arquebisbe de Tarragona, Antonio Agustín i Albanell, com ja s'ha dit, però pel seu segon matrimoni emparentà amb dos arquebisbes més: Pere de Cardona (1530-1532?) i Lluís de Cardona (1523-1558).

Si bé desconeixem les característiques de la família paterna del bisbe Sitjó, no ignorem les relacions de la materna amb els prelats.

Sagarra descriu dos segells que pertanyeren al bisbe¹⁴. El primer, datat del 1346, quan era bisbe de Lleida, no porta cap senyal heràldic sinó un bisbe, de mig cos, amb mitra i casulla, bàcul a la mà dreta i flagell a l'esquerra. L'altra és de quan ja era bisbe de Tortosa i ostenta un temple gòtic, gravat, en la part superior del qual hi ha la Verge amb Jesús infant; a la part central, un bisbe en actitud de beneir, i als peus del prelat, un escut amb una flor de lis. Aquest emblema també es veu al segell de Bernat Sitgó (1546) al qual s'ha fet referència anteriorment. Ja siguin unes armes legítimes de la família o una innovació estrenada pel bisbe entre els dos episcopats — puix que no figura en el primer segell, de quan era bisbe de Lleida — la flor de lis persistí com figura heràldica de la família.

¹³ ARX. C. d'Ar., Reg. Canc., n. 1,390.

¹⁴ F. DE SAGARRA, *Sigil·lografia catalana*, 111 (B., 1937), pp. XIII i XVII, 65, 115-116.

Les activitats eclesiàstiques del bisbe Jaume Sitjó no són gaire més conegudes.

Diversos historiadors accepten que fou degà de l'església barcelonina de Santa Maria del Mar. El que no fou mai és bisbe de Barcelona, com ha dit algú, modernament¹⁵. Diu el P. Villanueva que durant molts anys havia estat vicari general de Tarragona, i que, des de 1322, fou canonge d'aquesta església. L'any 1341 el capítol l'elegí bisbe de Lleida, i encara que d'antuvi el papa no reconegué l'elecció — probablement perquè volia proveir ell mateix la vacant — la reconegué més tard. No sembla que l'objecció fos a la persona del bisbe, sinó al procediment de nominació. Es creu, generalment, que començà el seu pontificat, a les darreries del mes de maig d'aquell any. Villanueva¹⁶ impugna la data de la presa de possessió i diu que prestà jurament d'obediència canònica, a l'arquebisbe de Tarragona Arnau Ces Comes, el «III idus decembris 1341 super altare Sanctae Teclae».

Sembla que durant el seu episcopat, a Lleida, féu construir una de les capelles de la seu. També es recorda, perquè ho recull Escolano¹⁹, que el 14 d'octubre de 1343, era a València, on assistí a la consagració de l'altar de la Verge del Carme d'aquella ciutat, i que hi féu una prèdica, en representació del prelat valencià Ramon Gaston.

S'han conservat moltes constitucions del bisbe Sitjó, establertes en diversos capítols generals. Home que degué tenir el sentit de la jerarquia, ordenà, en una constitució sinodal (22 agost 1343), que l'enterrament a l'interior de la seu fos limitat als bisbes, reis i reines, amb algunes excepcions. Per a altres persones significades assenyalà, específicament, diversos llocs del claustre.

De l'inventari de la seu de Lleida, traçat en 1381, se'n dedueix que regalà alguns objectes a l'església d'aquella ciutat.

S'ha vantat, a honor i glòria del bisbe, la protecció amb què va distingir-lo Pere III²⁰, per més que, vistos els fets en els quals es basa la suposició, aquesta protecció, resulta dubtosa. Si l'estratègia a què recorregué el monarca li hagués valgut el resultat que

¹⁵ R. TÀSIS, *La vida del rei en Pere* (B., 1954), p. 328.

¹⁶ VILLANUEVA, op. cit., XVIII, p. 14.

¹⁹ G. ESCOLANO, *Hist. de València* (València, Madrid, 1878), p. 252.

²⁰ *España sagrada*, XLVII, p. 49.

ell n'esperava, el bisbe Sitjó hauria lluit el capell cardenalici des de 1345. Això no demostra que el rei volgués protegir-lo, precisament a ell, ni que hagués estat elegit per a erigir-lo cardenal. Pere III demanà dos cardenalats al papa: un pel bisbe de Barcelona, i un altre pel de Lleida. La petició la justificà en el fet que en queixar-se al rei Andreu, de què les armades de Nàpols damnificaven els seus súbdits, aquest respongué que no hi tenia res que veure i que l'únic responsable era un cardenal que la seu apostòlica mantenia a Nàpols. Aquest és l'argument, segons Zurita, del qual Pere III en treu les raons necessàries per a demanar dos cardenals.

S'ha volgut contar amb una altra prova de l'afecte i distinció amb què el rei afavoria el bisbe, pel fet de que, en 1347, el monarca ordenà el viatge de Sitjó a Barcelona per tal de rebre la seva reial muller, Elionor, que arribava a la ciutat comtal. Aquesta distinció tampoc fou feta a la persona del bisbe, sinó que reberen la mateixa ordre de traslladar-se a la capital, per a ésser presents a l'arribada de la reina, els bisbes de Vic, Lleida, Elna i Tortosa, sense detallar-ne els noms i entre moltes altres persones.

Puigjaner explica que el benifet que instituí a Valls era el de les germanes Maria Jacobi i Maria Salomé, i que ell ordenà que fos destinat al manteniment, als Estudis de Lleida, de tretze estudiants pobres, fills de la vila de Valls.

En 1348 fou traslladat pel papa a ocupar el bisbat de Tortosa, del qual prengué possessió, el 24 de desembre. En 1350, ordenà algunes constitucions²¹, una de les quals, «de electione prioris maioris ecclesiae», mana que la dignitat de prior sigui elegida per compromís, i no per escrutini. Consta que l'any següent, comprà el «sexturnum librum decretalium cum apparatu Johannis Andree»²².

Hi ha acord en admetre que el bisbe Sitjó morí a Sant Mateu, el 18 d'octubre del 1351, en el curs de la seva visita pastoral, i s'accepta el que diu l'història de Tortosa, per més que Bofarull²³ fa constar que l'episcopologi de Lleida desconeix la data de la seva mort. Sembla que fou enterrat a la catedral de Tortosa.

²¹ Villanueva, op. cit., V, p. 99.

²² R. d'ALÓS, *Viatges d'investigació a l'arriu i Biblioteca Capítular de Tortosa*, «Butll. Bibl. Cat.» 5 (1913-14) 103 i J. RUBIÓ, *La Biblioteca Capítular de Tortosa*, id., id., p. 119.

²³ P. DE BOFARULL, *Historia de los Condes de Urgel*, I (B., 1853), p. 221.

El mes següent, novembre, Bartomeu de Pujades féu l'inventari dels llibres del bisbe trobats al palau episcopal. En total foren vint-i-un. Entre una gran majoria d'obres teològiques, hi havia «un libre de pergamini apellat *Secreta magistri Mauri Salerni*»²⁴, llibre que porta a parlar de les pràctiques nigromàntiques atribuïdes al bisbe.

* * *

Tot el que queda dit no aconsegueix de treure d'un anonimat grisenc la personalitat de Jaume Sitjó. És probable que l'anonimat hagués persistit, si no fos perquè Torres Amat trobà, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, una carta de la reina Violant, que reproduí en el seu diccionari, que diu:

La Reina. — Entès havem que vos tenits un llibre que feu en Cigó, bisbe de Leida, apellat Cigonina, lo qual libre parla de desfer maleficis. Pregam-vos e manam, que de continent, vista la present, lo'ns trametats per lo portador de la present. E en açò, dilació o escusa no metats, car Nos lo havem així de gran necessitat que no pot ésser maior. Certificant-vos que de present lo haïam a emprar però que mester-lo havem lo-us trametem. — Dat en Barcelona sots nostre segell secret a xxv dies de maig de l'any mcccclxxxvii. — Protonotarius Dirigitur Jordà de Sobra, doctor en decrets e ciudadá de Leida.

La reina envia aquest lletra, en 1387, i no l'adreça al bisbe Sitjó — que havia mort feia trenta-sis anys, i que per tant, mai no pogué ésser protegit de Violant de Bar, la qual arribà a Perpinyà, per a casar-se amb Joan I, una trentena d'anys després d'haver mort el bisbe — sinó a Jordà de Sobra. És interessant aclarir aquest punt, puix que alguns comentaris sobre Sitjó donen a entendre que tingué tractes amb la reina o bé que fou un protegit d'ella.

No he pogut esbrinar qui fou Jordà de Sobra, però el cognom, poc difós, existeix o existí. El portà Miquel Sobra, fuster de Barcelona, extret sots-administrador del Consell de Cent, que visqué

²⁴ En el títol d'aquest llibre per una errada d'impremta aparegué *Salern* per *Salerni*, en el treball de J. Rubió sobre «La biblioteca capitular de Tortosa», segons comunicació del propi A. En realitat, doncs, potser no tenia res que veure amb la màgia sinó que, com diu Rubió, devia ésser un llibre de medicina escrit per algú de l'escola de Salern.

a cavall dels s. XVI-XVII²⁵ i sobre ott, amb acostament geogràfic i professional l'«... honorabili Jacobo Sobra in decretis bacallario tesaurario et notario ecclesie...» de Balaguer, el 1.er de novembre de 1413²⁶.

La reina suposa que Jordà de Sobra, ciutadà de Lleida i doctor en decrets, és posseïdor del manuscrit original o d'una còpia, que tindria per herència, donació o compra. La lletra de Violant no diu que Sitjó hagués estat bisbe de Tortosa, malgrat que aquest càrrec fou el darrer de la seva vida, ja fos perquè ho desconeixia o bé perquè no calia fer-ne esment pel fet de suposar que la «Cigonina» hauria estat redactada i havia romàs a Lleida. Malgrat que la reina estés assabentada de l'existència de l'obra, el llibre, si mai fou escrit, no degué tenir gaire ressonància. El mateix títol és sospitós i difícil d'imaginar que fos escollit per l'autor, el qual a través del poc que coneixem de la seva vida, sembla un home seriós. És clar que pogueren titolar-lo «Cigonina» després de mort Jaume Sitjó.

Diu Torres Amat que Jeroni Pau (que morí de pesta en 1465) parla dels escrits del bisbe Sitjó en la seva «Practica cancellarie apostolica», p. 104 — recopilació de cites de diversos canonistes, catalans molts d'ells —, de la qual el Dr. Jordi Rubió ens ha proporcionat la còpia que reproduïm, tret d'un incunable, editat a Roma en 1493, i existent a la Biblioteca Universitària de Barcelona amb el número 273.806. Però, Jeroni Pau ni s'extén llargament sobre el bisbe, ni esmenta la «Cigonina», ni fa cap al·lusió a les activitats nigromàntiques ni astrològiques de Jaume Sitjó. Cita l'autoritat de «Jacobum Cijonem epm. Ilerden. doctorem Cathalanum» en una qüestió de dret, a propòsit d'un rei francès que volia fer legitimar un fill seu pel papa, en circumstàncies especials. Més endavant el torna a citar i explica que «tempore suo — del bisbe — fuit quidam homo in Cathalonia tam potens in re vene-rea qo. quolibet dia cognoscebat exacte uxorem suam triginta vicibus...». La dona recorregué secretament al rei d'Aragó, el qual menaçà el marit «sub pena capitis ne amplius quam sexies in die uxorem suam cognosceret, ne ut sic mortis periculum mulier incurreret». No queda clar si és Jeroni Pau o bé el bisbe qui afe-

²⁵ *Dietari Antic Consell de Cent*, VIII (B., 1899), p. 319.

²⁶ Fr. J. M. Pou, *Hist. de la Ciutat de Balaguer* (Manresa, 1913), p. 365.

geix «sed de potentia viri non tantam mirari oportet quantum de querela uxoria» ja que la dona és insaciable.

En realitat, doncs, fou Torres Amat (any 1836) amb la publicació de la lletra de la reina Violant el que desvetllà l'interès per la «Cigonina» i encara calgué que passessin anys. Ni la *España sagrada* (any 1850), ni el *Viage literario* del P. Villanueva (any 1851), ni Bofarull en els seus *Documentos inéditos* (any 1852) parlen de la nigromància, ni de maleficcis quan es refereixen al bisbe Sitjó. Sanpere i Miquel publica el seu llibre sobre les costums en temps de Joan I²⁷ (any 1878), insisteix, llargament, en exemples sobre la superstició i les pràctiques nigromàntiques, sense referir-se mai al bisbe Sitjó. L'historiador de Valls, Puigjaner, parla de Jaume Sitjó i tampoc n'esmenta l'obra ni la fama. Cal arribar a Rubió i Lluch (any 1908)²⁸ per a trobar la primera al·lusió clara al tractat en qüestió, però allò que comenta, en realitat, és el «supersticiós temperament del rei Joan» i de la reina Violant i, prudentment, no aventura cap judici sobre els coneixements astrològics del bisbe²⁹.

D'on tregué la reina Violant l'existència d'un tractat «que féu en Cigó . . . apellat Cigonina? Potser d'una informació falsa basada en una llegenda o fama del bisbe. Potser en el recull de sermons que deixà manuscrits i que no hem vist, n'hi ha algun que parla de desfer maleficcis. La carta de la reina, abastament esmentada com una prova de la credulitat en la màgia, l'astrologia i la nigromància en la cort de Joan I — i de moltes altres, afegiríem — s'ha tornat poc a poc un càrrec contra el bisbe. Millor dit, ha enterbolit la memòria de Jaume Sitjó amb boires de maleficcis i bruixeria, rodejant-lo d'una fama que ha anat creixent. S'ha arribat a dir que «La reina Violant, que durant la malaltia del seu marit estudiava el famós llibre de nigromància *Cigonina* del bisbe barceloní Jaume Cigó . . . »¹⁵. O bé «Caso de los más curiosos fue el de aquel Deán de la Iglesia barcelonesa de Santa María del Mar, Jaime Cigó, obispo que fue de Tortosa desde 1348 a 1351, después de haberlo sido de Lérida entre 1341 a 1348. Tan aficionado fue éste

²⁷ S. SANPERE, *Las costumbres catalanas en tiempo de Juan I* (Girona, 1878).

²⁸ A. RUBÍO I LLUCH, *Docum. per l'Hist. de la Cultura catalana migeval*, I (B., 1908), p. 378.

²⁹ A. RUBÍO I LLUCH, *Joan I humanista i el primer període de l'Humanisme català*. «Est. univ. Cat.» 10 (1917-18) 13, 16.

a ciencias ocultas, sobre todo a la nigromancia, que llegó a adquirir siniestra fama de nigromántico por su libro titulado *Cigovina... »*⁸⁰.

Tot el que sabem de la nigromància del bisbe Sitjó es limita a que la reina demana que li envïin un pressumpte escrit que serveix per a desfer malefícis, segurament per a aprofitarlo en la malaltia del rei, atribuïda a algun sortilegi. L'astrologia i la nigromància s'exercien com una ciència, que en si mateixa no tenia res de censurable. Es practicaven per mal, aprofitant el que suposaven determinats coneixements i secrets, per a cometre actes de bruixeria i males arts. Les fogueres consumiren una bona quantitat d'aquests desgraciats. Però els pretesos coneixements també s'aprofitaven per bé, per a contrarrestar les malifetes anteriors. El mateix Joan I condemna bruixes i fetillers, però es rodeja de savis astròlegs. No era condemnable aquesta mena de coneixement sinó l'ús que s'en feia o el que es suposava que se'n feia.

Si el nostre bisbe volgué desfer malefícis, és probable que ho fes dins la més pura ortodòxia catòlica. Per ara, però, a menys que algun dia es desenterrï quelcom de més positiu sobre la «Cigovina» que no pas la lletra de Violant de Bar, ni és segur que el llibre hagi estat mai escrit ni és lícit d'acusar de nigromàntic i ocultista el bisbe Jaume Sitjó.

CRISTIÀ CORTÈS

⁸⁰ E. BAYERRI, *Hist. de Tortosa*, VIII, p. 559.